

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר' **משה שניצר**
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 914

מסכת בבא מציעא ס"ב - ס"ח ♦ אהלות י"א, ז' - י"א, ט'

בס"ד, כ"ו חשון תשע"ז

השבוע בגליון

♦ רכישת כלי רכב ב"ליסינג"
♦ גלגוליו השונים של "היתר עסקה" עד לצבינו הנוכחי

♦ גביית עמלות מלווים בגמחי"ם
♦ מכירה בתשלום

דבר העורך

רגעים מיוחדים

ליל שבת קודש.

הסבא משפולי, מתלמידי הגדולים של הבעש"ט, ישוב בראש שולחנו, וסביבו מצטופפים חסידי לראות, לשמוע ולחוות. כמנהגו מידי ליל שבת פקח הסבא את עיניו וסימן לחסידיו לנגן מזמירות השבת, ובעצמו החל לזמזם "ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג".

החסידים תחבו ידיהם באבנטיהם והצטרפו לשירתו תוך שהם מתנועעים אנה ואנה. אט-אט התמלא חללו של האולם הגדול שירה שבתית נעימה וסוחפת, וכמנהגה של שירה המעוררת את הלב, החלו פה ושם חסידים נלהבים לעצום את עיניהם בהתרגשות ולנופף בידיהם כלפי מעלה, בזמרים לבוראם "ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג".

פניו של הרבי כבר להטו כאשר הוא סימן לחסידיו בפעם החמישית לשוב ולשורר את הניגון. השבת הרג הרבי ממנהגו. בכל פעם כאשר סימן את השיר, היה הרבי זורק מבט אוהב על קהל עדתו, ומסובב את זרועו בתנופה רבתי כאומר: "הבה נשיר פעם נוספת", ופוצח מחדש בקול רינה.

והנה, קם הרבי מכסאו, שילב את ידיו בזרועות משמשיו והחל להתנועע בדקות בזמרו "ישמחו במלכותך". תוך רגעים מספר היה הקהל כדבוקה אחת. זקנים וילדים, שואבי-מים וגבירי הקהל, שילבו ידים בחדווה. כתף געה בכתף, שטריימלים חדשים ומאובקים נמחצו זה לצד זה, ומלמעלה, מעזרת הנשים, נראה הקהל כולו מתנועע בתנועות קצובות, מותאמות לקצב נענועיו של הרבי הנערץ. החסידים כבר לא ספנו כמה פעמים הם שרים. היה זה ברור לחלוטין, שאין שיר אחר לבד מ"ישמחו במלכותך".

דף טו/ב המלוה את חברו לא ידור בחצרו

גביית עמלות מלווים בגמחי"ם

בסוגייתנו מבואר, שהמלווה אינו רשאי להתנות את מתן ההלוואה בקבלת טובת הנאה מן הלווה, גם אם הלווה אינו מפסיד מכך מאומה, וכגון, אסור למלווה להתנות את מתן ההלוואה בהיתר של הלווה לדור בדירתו הריקה, גם אם דירת הלווה אינה עומדת להשכרה. התנייה זו אינה אסורה מן התורה, שהרי הלווה אינו מוציא מאומה מכיסו ואף אינו מפסיד מכך, מאחר שהדירה אינה עומדת להשכרה, אך התנייה זו נחשבת ריבית מדרבנן, שאסרו להתנות את מתן ההלוואה תמורת רווח, גם כאשר אין הלווה מפסיד מכך.

מזה שנים רבות ניצבת ועומדת על שולחנם של גדולי הפוסקים שאלה עדינה ומורכבת, אודות מנהלי קרנות של גמחי"ם, הדורשים מהלווה לשלם להם עמלה מיוחדת כהשתתפות במימון הוצאותיו הקבועות של הגמ"ח, כגון, דמי שכירות, חשמל, וכדומה. לשאלה זו קודמת הנחה ברורה ומוסכמת על הכל, כי המלווה רשאי לדרוש מן הלווה את עלות שטר ההלוואה ואת שכר הסופר שכותב את השטר, שהרי תשלום זה מיועד עבור הלווה עצמו, כפי שהוא בעצמו משלם את הוצאות נסיעתו לבית המלווה, ואין בכך לא ריבית ואף לא אבק ריבית.

נידון זה, לגבי גביית עמלות, נראה פשוט, לכאורה, מאחר שהעמלות מיועדות להשתתפות בהוצאות הגמ"ח, ואין מנהלי הגמ"ח נוטלים לעצמם כל רווח, ואין כל עילה לאסור על גביית עמלות אלו. אלא, שלאחר עיון מדוקדק בסוגיה זו, ניתן להבחין בחילוק ברור בין תשלום עבור שכר הסופר, לבין עמלה הנגבית כהשתתפות במימון הוצאותיו הקבועות של הגמ"ח. שכן, שכר הסופר לא היה בא לעולם לולא היה הלווה מבקש לקבל הלוואה, ולפיכך, עליו לשלם את ההוצאות הישירות הנגרמות מבקשתו. לעומת זאת, דמי השכירות של הגמ"ח אינם הוצאה ישירה בגין הלוואה מסויימת, כי אם הוצאה קבועה שאינה תלויה במספר הלווים בכל חודש. הנידון המונח לפנינו, איפוא, הוא האם **דרישתו ההוגנת והצודקת** של מנהל הגמ"ח, שהלווים ישלמו עמלה כדי לממן את הוצאותיו הקבועות, יש בה משום אבק ריבית.

לכאורה, נידון זה תלוי במחלוקת הפוסקים שנחלקו במקרה הבא. ראובן ושמעון נפגשו כדי לסכם ביניהם שני נושאים נפרדים. א. שמעון ביקש לקבל הלוואה מראובן. ב. שמעון ביקש מראובן ללמד את בנו תמורת שכר. ראובן הסכים לשתי הבקשות, וסיכם עם שמעון, כי שכרו כמלמד ייגבה מהרווחים אשר יופקו על ידי שמעון מכספי ההלוואה. מדין תורה, אין בכך כל איסור, שהרי גם אם ראובן לא היה מסכים להלוות כסף לשמעון, עדיין היה שמעון מפסיד בידינו את בנו ללמדו תורה

צעילוי נשמת

הר"ר **צבי ז"ל**
ב"ר אשר זעליג ז"ל
נלב"ע ב' בכסלו
תנצב"ה

הונצח ע"י ידידינו בני המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

מרת **דבורה בוטנויזר** ע"ה
ב"ר יששכר אליהו ז"ל נלב"ע כ"ט בחשון תש"ן
ומרת **עליזה פלס** ע"ה
ב"ר שמחה (סאלי) ז"ל נלב"ע כ"ו בחשון תשל"ג
תנצב"ה

הונצחו ע"י ידידינו עו"ד
הר"ר **ערן פלס** ומשפ' שיחיו - בני ברק

צעילוי נשמת

הר"ר **דב פרשן** ז"ל
ב"ר אברהם ז"ל
נלב"ע ש"ק ב' בכסלו תשנ"ט
תנצב"ה

הונצח ע"י ידידינו
הר"ר **שמחה רשף** ומשפחתו שיחיו - גבעתיים

לעילוי נשמת

הר"ר **אריה אבן ארי** ז"ל ב"ר דניאל ז"ל

במלאת עשר שנים לפטירתו נלב"ע כ"ח בחשון תשס"ז **תנצב"ה**

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

נר ה'
נשמת
אדם

תמורת שכר זה לזה שסוכם ביניהם עתה. אלא שנחלקו הפוסקים, אם **כריכת התשלום וההלוואה כאחד** אסורה משום אבק ריבית. לדעת המבי"ט (שו"ת ח"א סי' ו' עיי"ש שדן במקרה דומה) אין הדבר אסור. אולם, לדעת הרמ"א (יו"ד סי' קס"ו סעי' ג') יש בכך משום אבק ריבית מדרבנן.

מעתה, ההכרעה אם לאסור או להתיר את גביית העמלות על ידי מנהלי הגמח"ים תלויה, לכאורה, במחלוקת זו. שכן, לדעת המבי"ט המתיר לכרוך תשלום צודק עם ההלוואה, אין כל איסור להתנות את מתן ההלוואה בתשלום עמלה להוצאות הגמ"ח. אולם, לדעת הרמ"א, האוסר כריכת תשלום כל שהוא עם ההלוואה, אסור הדבר [עיי' נקודות הכסף ק"ס ס"ק כ"ד, מדוע אין הדין כן במכירת חפץ, שלכו"ע מותר להתנות את ההלוואה במכירת החפץ].

אולם, בעל המנחת יצחק פסק, כי אין כל איסור בדבר, משום שדברי הרמ"א קיימים ועומדים כאשר נגרמת הנאה כל שהיא למלווה, כגון כאשר המלווה מלמד את בנו של הלווה, שבפועל הוא מקבל משכורת לפרנס את ביתו, ואזי יש לדון אם כריכת תשלום צודק והוגן עם ההלוואה, נחשבת כאבק ריבית. לעומת זאת, מנהלי הגמ"ח אינם נהנים במאומה מן העמלות שמשלמים הלווים, וממילא כלל אין להחשיב זאת כריבית. בנוסף לכך, הוא מציין את ההלכה הקובעת, שלצורך מצווה אין איסור ריבית מדרבנן (שו"ע יו"ד סי' ק"ס סעי' י"ח), ואם כן הרי לנו סברה נוספת להתיר מקרה זה.

הוראת הגר"ח זוננפלד זצ"ל לגמ"ח שערי חסד: מעניין לציין, כי בעלי גמ"ח שערי חסד שבירושלים שאלו בזמנו את הגר"ח זוננפלד זצ"ל, אם הוא מתיר להם לגבות עמלות מן הלווים לצורך תשלום הוצאות הגמ"ח, ומאחר שהוא התנגד לכך, אין הם גובים עמלות עד עצם היום הזה. **מן הראוי להדגיש**, כי גם הגובים עמלות, אין להם לגבות עמלות לפי סכום ההלוואה, שכן, הדבר דומה לריבית. כמו כן, אין להצמיד את תשלום העמלות לתשלום החזרי ההלוואה, אלא יש לשלמו בתשלום נפרד, כדי להרחיק עד כמה שניתן את האפשרות שתשלום העמלות יראה כריבית על ההלוואה (בריית יהודה פ"ט ס"ק י"ג).

דף סה/א ואין מרבין על המכר

מכירה בתשלומים

משנתנו עוסקת במכירה בתשלומים, וקובעת, כי אם אדם מבקש לרכוש חפץ בתשלומים, אסור חז"ל על המוכר לגבות ממנו מחיר גבוה יותר בגין אותו חפץ. למרות שמדאורייתא אסורה לקיחת ריבית בעסקת הלואה בלבד ולא בעסקת מכירה. גזירת חז"ל על איסור ריבית גם בעסקאות מכר נובעת מכך, שהמחיר הגבוה בגין מכירת החפץ בתשלומים כולל בתוכו מרכיב ממוני עבור הזמן שסכפו של המוכר, שהחפץ כבר נלקח ממנו, נמצא אצל הקונה.

אולם, אם למוצר מסויים אין ערך קבוע בשוק, ומחירו נע בין 600 ש"ח ל - 620 ש"ח, רשאי המוכר למכור את החפץ ב - 600 ש"ח במזומן וב - 620 ש"ח בתשלומים. זאת, משום שכאשר במקומות מסויימים גובים 620 ש"ח תמורת החפץ, אין מכירתו בתשלומים בסכום זה ניכרת כריבית. אמנם, על המוכר להקפיד שלא לומר לקונה במפורש "אם תשלם במזומן הסכום הוא כך וכך, ואם תשלם בתשלומים תאלץ לשלם יותר, אלא, עליו לנהוג בחכמה ולא להדגיש זאת (שו"ע יו"ד סימן קע"ג סעיף א' ושם). אחת הדרכים העומדות בפני המוכר להימנע מאיסור ריבית במכירה בתשלומים היא, לנקוב במחירו של החפץ בתשלומים בלבד, ומעתה, כמובן, רשאי המוכר למכור במזומן במחיר זול יותר.

משום כך, גם אין לבצע רכישה בתשלומים במחיר גבוה, כאשר על החפץ או על כרזה בחנות נקוב מחירו הנמוך של החפץ בתשלום במזומן, כל זאת כדי שלא יבלטו התשלומים כריבית (עיי' בתורת ריבית פ"ח ס"ק ו' להרה"ג הרש"ל וחתנו הרה"ג הישריק).

רכישת כלי רכב ב"ליסינג": אחת הרכישות בתשלומים הנפוצות בימינו, היא רכישת כלי רכב ב"ליסינג". בעסקה מסוג זה, הקונה מקבל לידי את המכונית החדשה מיד לאחר החתימה על הסכם ה"ליסינג", ובמשך תקופה ארוכה, [כפי שנקבע בהסכם] החברה גובה ממנו תשלומים חודשיים, המסתכמים בסכום העולה באופן ניכר על מחירו המקורי של כלי הרכב.

לכאורה, שיטת מכירה זו אסורה, שהרי כל תשלום חודשי כולל סכום מסויים של ריבית. אולם, עיון בפרטי חוזה ה"ליסינג" מלמד, כי המכונית אינה עוברת לבעלות הקונה אלא לאחר סיום כל התשלומים. לפיכך, חלק מן התשלום החודשי המועבר לחברה הינו עבור שכירת כלי הרכב, וחלקו האחר נועד לתשלום על חשבון מחירה המקורי של המכונית ולכן אין התשלום החודשי נחשב כריבית. אמנם, יש להדגיש, כי בחוזה ה"ליסינג" עלולים להימצא סעיפים שונים הנוגעים לאיסורי ריבית, הדורשים שאלת רב [כגון בסוג האחריות על הרכב, כמבואר בקטע לעיל] (עיי' שו"ת מנחת יצחק ח"ד סי' כ'). לאותם אנשים המבקשים בכל זאת לקנות בתשלומים, הציעו הפוסקים לעשות זאת על ידי "היתר עסקא" (מהר"ם ש"ק יו"ד קס"ג) שנוסחו שונה כמובן מהנוסח המקובל לגבי הלוואות בבנקים. מהו היתר עסקא, מי תיקן אותו וכיצד הוא פועל? **על כך במאמר הבא.**

דף סח/א אין מושיבין חנוני למחצית שכר

גלגוליו השונים של "היתר עסקא" עד לצביונו הנוכחי

"היתר עסקא". שמו של היתר זה, התלוי בפתחו של כל סניף בנק בישראל, מוכר לכל, לעקריות בית כלבעלי עסקים. בשנת תשמ"ב, אף הוכיח אחד הבנקים בישראל את הגינותו, בכך שהתייחס

הכל היו אחוזי תזזית קדושה, שהמריצה את גרונם ואת רגליהם להמשיך ולשמוח במלכות הקב"ה.

לפתע עצר הרבי מנעוועיו, הרים את ראשו ונעץ את מבטו במקום מרוחק. שקט מוחלט שרר באולם כאשר נשמע הרבי אומר ניט! דאס איז ניט אזוי וי דמולץ - לא! אין השירה הזו דומה לשירה ההיא. הנאספים הביטו איש בפני רעהו ושוב להתבונן ברבם שחזר אל כסאו, לגם מעט מגביע הכסף ואמר לחסידיו: שירתנו אכן יפה, מרגשת ונעימה, אך עדיין אין היא מגיעה לשירה אותה שמעתי לפני שנים רבות. זרועותיהם המשולבות של החסידים נשמטו לצדידיהן זו אחר זו, והרבי סיפר את המעשה הבא:

כאשר היה הסבא משפולי בתחילת הנהגתו, הוא נקלע לעיירה נידחת בה התגוררו יהודים בורים ועמי ארצות. הסבא משפולי שהחליט לשהות בעיירה זמן מה כדי לסייעם, לחזקם ולהעלותם על דרך המלך, הקים במקום תלמוד תורה, כשהוא עומד ומדריך את המלמדים ואת הילדים על כל צעד ושעל.

לצערו הרב נאלץ הרבי להוציא ממסגרת תלמוד התורה שני נערים פוחזים וריקים שהזיקו לסביבתם. הללו הוכיחו עד מהרה כי אבחנתו של הסבא משפולי היתה מדויקת, ותוך זמן קצר שלחו את ידם בעסקים מפוקפקים ובגניבות.

ישראל, כשירודים, יורדים, לא עברו שנים רבות, והילדים שבגרו והיו לנערים עזי נפש, הטילו את חיתתם על האיזור כולו. "השודדים היהודים", כפי שכונו, לא הסתפקו במעשי שוד נועזים, אלא גם נטלו את נשמתם של מספר נשדדים שהעזו לנסות למלט מידיהם.

זעקת אנשי המחוז פלגה עד לארמונו של מושל המדינה והלה שיגר חיילים ללכוד את שני הרוצחים. השניים נאסרו בנחשתיים, וכעבור זמן קצר נגזר דינם לתליה.

היה זה בשבת קודש. בימה גדולה הונכה בכיכר העיר, ואלפי נכרים נהרו משעות הבוקר המוקדמות לחזות בתלייתם של "השודדים היהודים". פה ושם הוערו בקבוקי י"ש חריפים לגרונות ניחרים, ושמתם הנאספים ועלציותם הלכה וגברה עם התקרב מועד ביצוע גזר הדין.

רעש הפעמונים שנתלו על סוסי מרכבת האסירים נשמע למרחוק. השתיים מיהרו לתחוב את בקבוקיהם למגפיהם ונעמדו על קצות בהונותיהם כדי לא להתמיץ מאומה. אך יצאו השניים מן העגלה ושריקות בוז ממושכות נשמעו מכל רחבי הכיכר ההומה.

אט-אט טיפסו השניים במעלה הבימה הגדולה. לא קל לו לאדם לצעוד ברגליו אל מותו. שני חבלי התליה הותקנו במקומם, ועיניהם של הנידונים למוות התגלגלו בחוריהן. איש מקהל הנאספים לא זע ולא נע ממקומו, הכל הביטו במחזה בפיות פעורים לרווחה.

מרחוק, בקצה הכיכר, במקום סמוי מן העין, עמד הסבא משפולי והביט בתלמידיו לשעבר. מעיו חמרמרו. בכל דרך אפשרית הוא ניסה לסמן ליהודים האומללים שיאמרו ויודו בטרם עלות נשמותיהם השמימה, אך לשווא. השניים לא הבחינו בו.

למרגלות הבימה עמד הכומר שהמתין בדיוק לרגע זה. בפנים רחומות וחסודות עלה הכומר במעלות הבימה. שולי גלימתו השחורה נשרכו אחריו, עקביו נקשו על בימת העץ, עד שהתקרב מול פניהם של הנידונים למוות. הביטו. המלך ביקשני להודיעכם, כי בידכם האפשרות להנצל ממוות, אם תמירו את דתכם. איזו פעולה אנו צריכים לעשות לשם כך? שאלו השניים. פשוט מאד, השיב הכומר, אני אגיש לכם צלב גדול, וכל שעליכם לעשות להרימו אל-על לעיני הקהל ולנשקו, בזאת יכופר עוונכם.

השניים בקשו מן הכומר כי ינתן להם פרק זמן קצר להתייעץ בינם לבין עצמם, ושוב היו השניים מתלחשים זה באזנו של זה, כבאותם ימים עלזים בהם היו מתכננים את פעולותיהם הנודעות לשימצה.

ברצינות ל"היתר עסקה", ובעקבות כך הוא ביטל מחצית מחובו הענק של אחד מלקוחותיו. היה זה בשנת תשמ"ב. יהודי בעל חשבון עו"ש שבנק צפון אמריקה, הורה לפקיד הבנק למשוך משיכת יתר מחשבונו ולהשקיע את הסכום במניות. **כעבור זמן מה ירד ערכן של המניות בתלילות** [נפילת הבורסה המפורסמת], והאיש נותר חסר כל. כאשר נדרש הלווה על ידי הבנק להשיב את הסכום שנטל, הוא השיב, כי מאחר שהבנק חתום על "היתר עסקה", הרי הוא פטור מפרעון מחצית החוב, וכך אכן היה. **מדוע ולמה? על כך במאמר שלפנינו.**

"היתר עסקה" הוא חוזה עסקי בין המשקיע, לבין איש העסקים שאצלו הוא משקיע את כספו, שגובש על ידי חכמי הדורות, כך שהשקעות עסקיות הנעשות לפיו, אינן מכשילות את מבצעיין באיסור ריבית. לדעת חלק מן הפוסקים (צמח צדק יו"ד סי' פ"ח, ועיי' חכמת אדם כלל קמ"ג סעי' ג', וע"ע חלקת יעקב ח"ג סי' קפ"ט), אדם שחותר על "היתר עסקה" ללא ידיעה והבנה ברורה בסעיפיו ובפרטיו, לא ניצל מאיסור ריבית. לפיכך, מוקנית חשיבות ראשונה במעלה לפירוט יסודי ולליבוני הבעיות שהובילו ליצירת "היתר עסקה", וכיצד הוא פתר אותן. תחילה, נפרט את עיקרי הסעיפים שבחוזה "היתר עסקה", ולאחר מכן נעבור סעיף אחר סעיף, ונוכח כיצד הוא נוצר ומדוע.

סעיף א': חצי מסכום ההשקעה ניתן לאיש העסקים **כהלוואה** והחצי השני ניתן בידי **כפיקדון**. **סעיף ב':** המשקיע יטול את רווחי הפיקדון, ואיש העסקים יטול את רווחי הלוואה שנטל. **סעיף ג':** איש העסקים יקבל סכום כסף מסויים, קבוע מראש, עבור טיפולו בסכום הנמצא בידי בתורת פיקדון. **סעיף ד':** איש העסקים אינו נאמן לטעון שכסף ההשקעה אבד באונס, אלא אם יביא שני עדים כשרים שיעידו כדבריו. **סעיף ה':** איש העסקים אינו נאמן לדווח שההשקעה לא נשאה רווחים שלא באשמתו, אלא אם ישבע שבועה חמורה. **סעיף ו':** לאיש העסקים מוקנית הזכות להימנע מכל דיווח על הרווחים, בתמורה לתשלום סכום כסף מסויים, קבוע מראש, למשקיע. **קעת נעבור להסבר הסעיפים בהרחבה.**

מן התורה, רשאי אדם **להפקיד** כסף בידי איש עסקים שיסחור **בכספו של המפקיד**, ושניהם יחלקו ברווחים שיניב הכסף. שהרי, איסור ריבית קיים בשני תנאים בלבד [המפורטים בהרחבה בגליון הקודם]: **א.** המלווה גובה ריבית תמורת הלוואה. **ב.** "ריבית קצוצה", היינו רווחיו של המלווה מובטחים. בעסקה זו שני התנאים אינם מתקיימים, שכן, הכסף לא ניתן בהלוואה, וכמו כן, אף אם היתה זו הלוואה, רווחי המשקיע כלל אינם מובטחים, מאחר שהם תלויים בהצלחתו של איש העסקים. עסקה זו, לא זו בלבד שאינה אסורה מן התורה, אלא גם מדרבנן אין בה כל איסור.

אלא, שאף סוחר נבון לא ישקיע את כספו בצורה זו, משום שלא זו בלבד שרווחיו אינם מובטחים לו, כאמור, אלא **הקרן עצמה** גם היא נמצאת בסיכון גבוה, שכן, אם ההשקעה תרד לטמיון שלא באשמת איש העסקים [אונס], המפקיד יפסיד גם את הקרן. לפיכך, סוחרים ממולחים הגו רעיון מעניין. הם דרשו מאיש העסקים שיתחייב להשיב להם את כספי הקרן **בכל מצב**, גם במקרה של אונס, וכך הם ביטחו את עצמם מפני סיכון הקרן. מעתה, הכסף שניתן בידי איש העסקים, הוא למעשה הלוואה. שהרי, כפי שלוהו אינו יכול להתחמק מפרעון החוב בטענה שהכסף נאנס, כך גם איש העסקים אינו יכול להתחמק מהחזרת הכסף לבעליו.

מן התורה, עדיין אין כל איסור בעסקה מסוג זה, משום ש"ריבית קצוצה" אין כאן, שהרי רווחיו של בעל הממון אינם מובטחים. אולם, **חז"ל גם גזרו על נטילת ריבית שאינה קצוצה**, ולפיכך, אסור לסכם על עסקה מעין זו.

כיצד בכל זאת יעשו יהודים עסקאות? ישבו חז"ל (עיי' גמ' לקמן קד/ב הביאו רש"י במשנתנו) וגיבשו עסקה כלכלית, הלא היא "היתר עסקה", שיש בה כדי לרצות את שני הצדדים, מבלי לעבור, חלילה, על איסור ריבית או על אבק ריבית.

סעיף א': הנוסחה שמוצעת על ידי סוגייתנו, היא "עסקת חצי חצי". היינו, נניח שראובן מבקש להשקיע 100 ש"ח בעסקו של שמעון. אמרו חז"ל לראובן, תסכם עם שמעון שמחצית מן הסכום ניתנת לו בתורת הלוואה ו 50 השקלים הנוספים מועברים לידי **כפיקדון**. על ידי כך, מחצית מסכום ההשקעה בלבד מצוי בסיכון, כי אף אם כל ההשקעה תרד לטמיון באונס, יהיה אמנם, איש העסקים פטור מלהשיב את מחצית הסכום שניתנה לו כפיקדון, אך מוטל עליו להחזיר את מחצית הסכום שניתנה לו כהלוואה.

סעיף ב': ומה עם הרווחים? ובכן, החוזה קובע, כי המשקיע יטול את הרווחים שנוצרו מחמישים השקלים **המופקדים** אצל איש העסקים, ואיש העסקים יטול את רווחיו מן המחצית השניה המצוייה אצלו **כהלוואה**. לכאורה, באופן זה אין כל איסור ריבית, משום שהמשקיע אינו גובה כל רווח עבור כסף הלוואה, כי אם עבור מחצית הקרן שנותרה שלו ומופקדת אצל איש העסקים.

סעיף ג': אולם, כאשר נתבונן נבחי, כי הצדדים לעסקה זו טרם נמלטו מאיסור ריבית, שכן, איש העסקים מטפל בכסף הפיקדון ללא כל תמורה. מדוע הוא עושה זאת? **משום שהמשקיע הלווה לו כסף! הרי לך ריבית במיטבה.** לפיכך, קובע החוזה, כי על המשקיע לשלם לאיש העסקים תשלום מיוחד בגין טיפולו בכסף הפיקדון, ושוב אין התעסקותו בכספי הפיקדון נחשבת כתמורה להלוואה. הסכם עסקי זה שימש בהצלחה דורות רבים של סוחרים, בתקופת המשנה והגמרא. אלא, שבעקבות התפתחויות שונות בעולם המסחר נוצר הצורך לגבש "היתר עסקה", שיאפשר לבטח את **מלא הקרן** של

משטימו את ההתייעצות סימנו השנים לומר שיקרב אליהם, הבא את הצלב, אנו מוכנים. חיש קל שלף נער כנסיה נלהב צלב גדול שהוטמן תחת הבימה בעוד מועד והגישו לידי הכומר. הלה נישקו בהתרגשות ובחדרת קודש הניחו בידיהם המושטות של "השודדים היהודים". בידיים בוטחות החזיקו השניים בצלב הגדול, הניפוהו אל-על לעיני הקהל העצום כהבטחתם, ובכל כוחם חבטוהו בעצמה אדירה על ריצפת הבימה. שברי הצלב ניתזו לכל עבר ו"השודדים היהודים" ניצבו על מקומם בביטחה כששריר לא נע בפניהם.

הכומר רתח מזעם. היה עליו גם לרצות את לב ההמון שדרש נקמה. לאחר שעה קלה הועמדה חבית זפת על הבימה, וסוהרים חסונים קשרו את ידיהם של היהודים אל פי החבית. משניתן האות, הוצתה האש מתחת לחבית, ועשן סמיך ורומם החל לבעבע על ידיהם האסורות של היהודים.

הרבי עצר לרגע מדיבורו, ומשמשו נחפז להגיש לפניו מעט מים כדי להשיב את רוחו הנסערת. ממקום מחבואו, המשיך הרבי לספר, התבוננתי בהם אחוז אימה והתפעלות - קידוש ה' שכזה, ואז, שוב הפתיעו השניים את הנאספים, ובקול רועד מייסורים ומהתרגשות קיבלו על עצמם עול מלכות שמים, בזרם "ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג".

קהל הערלים לא הבין את פשר המילים, אך אני עמדתי במקום מחבואי ובנשאי את עיני לשמים אמרתי: רבש"ע, הבט, הבט למטה וראה, כי גם אלו שהגיעו לדיוטא התחתונה ממליכים אותך על כל העולם כולו.

שירתם של היהודים הלכה וגברה, כבלי הברזל שעל זרועותיהם האדימו מן החום וצרבו סימנים אדומים בבשרם. טיפות זפת ורתחות ניתזו מן החבית הישר אל פניהם, ולמרות שהם עמדו סמוכים זה לזה, לא הצליחו השניים לראות איש את רעהו. עשן שחור וגיצי אש חצצו ביניהם. כה דבוקים בבוראם היו המעונים, עד שמבלי משים מחאו כפיים תוך כדי זמרה. בעוד הם מתייסרים בעינוי שאול, התנועע גופם הקדוש לקצב שירתם. האש כבר אחזה בשערות ראשם, והשניים המשיכו לשיר במלא גרון ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג, עד ששבו נשמותיהן נשמתם לכור מחצבתך.

הסבא משפולי סיים את המעשה הנורא ומחה את דמעותיו במטפחת צחורה. עתה מבינים אתם יקירי, מדוע כל זמרה שבועלם לא תדמה לשירת הנצח ההיא ששמעו אזני?

עיני החסידים תלויות היו ברבם, ושוב נשמע קולו של הרבי מזמר בלחש: "ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג". הפעם שררה דומיה באולם הגדול. החסידים עצמו את עיניהם הלחות, והקשיבו ברטט לזמרתו של הרבי ששקע בשרעפיו, עד שהרבי קם שוב ממקומו, פתח בשירה עליזה, ופרץ של שמחה שטף את האולם.

מעשה זה ששמענו מפי הרה"ג ר' שלמה לווינסטין שליט"א, מלמדנו על כח הנשמה היהודית, אשר ברגעים מיוחדים מעניקה לגוף השוכן בה כוחות

לעילוי נשמת

הר"ר **בן-ציון לפשיץ** ז"ל

בן הר"ר יחזקאל ז"ל נלב"ע כ"ה מר-חשוון תשע"ה

תנצב"ה

הנוצח ע"י המשפחה

לעילוי נשמת

הר"ר **משה לוי** ז"ל

ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע ט' בכסלו תשל"ב

ומרת **שרה לוי** ע"ה

ב"ר יהודה ז"ל נלב"ע כ"ט בחשוון תשנ"ה

תנצב"ה

הנוצחו ע"י המשפחה שיחיו

הדף היומי

בבא מציעא ס"ב-ס"ח

כ"ז חשוון-ג' כסלו

המשקיע, ולא את מחציתה בלבד [מחצית ההלוואה], וכמו כן, להבטיח למשקיע אחוזים מסויימים **מראש, ללא תלות** בהצלחת עסקיו של איש העסקים. כיצד ניתן לעשות זאת בלי לעבור על איסור ריבית?

סעיף ד': חכמי הדורות ישבו על המדוכה והחליטו להוסיף סעיף מיוחד לחוזה, הקובע, כי איש העסקים **אינו נאמן** לטעון שהקרן נאנסה [אף אם ישבע שבועת השומרים], אלא עליו להביא שני עדים כשרים על כך. אם עד להוספתו של סעיף זה, רשאי היה איש העסקים לטעון [בשבועה] שהכסף נאנס ולהפטר מתשלום מחצית **הפיקדון**, מעתה, עליו לגייס לכך עדים. בכך פחת סיכון הקרן במידה ניכרת, שהרי במקרים מועטים בלבד ניתן לגייס עדים כשרים שראו את האונס. כך נפתרה בעיית הקרן.

סעיפים ה'-ו': סעיפים אלו באו להבטיח למשקיע אחוזים קבועים מראש. הא כיצד? הרי זו "ריבית קצוצה"? ובכן, בחוזה גם נקבע, כי איש העסקים אינו נאמן לטעון שנהג בתבונה, והשקיע את הקרן במקומות הנכונים אך למרות הכל היא לא נשאה כל רווחים, או שנשאה רווחים מועטים בלבד, אלא אם ישבע שבועה חמורה.

אם ברצונו להמנע משבועה חמורה זו, עליו **לשלם למשקיע סכום מסויים**, קבוע מראש. כמובן, אף יהודי הגון לא יסכן את נפשו בשבועה חמורה זו, משום, שלעיתים נדירות בלבד מסוגל איש עסקים להישבע כי אין לו כל חלק בכך שההשקעה לא הצליחה, ומסתבר שהוא ישלם את הסכום שנקבע ביניהם כדי להימלט משבועה זו. כך, מובטחים למשקיע אחוזים מכספי ההשקעה, אך הם אינם נגבים תמורת ההלוואה, אלא משולמים על ידי איש העסקים בתמורה להימנעותו מדיווח.

כעת, נבין היטב את טענתו של הלווה מבנק צפון אמריקה. הלווה טען, כי מאחר שהבנק חתום על "היתר עסקה", הרי מחצית הסכום שנטל מהם מוגדרת כ**פיקדון** בידיו, ומאחר שהכסף נאנס בנפילת המניות, הוא פטור מלהשיבו. אמנם, המש"ך הלקוח לטעון, החוזה מחייב אותי להביא עדים שהשקעתי את הכסף במקום פלוני והכסף נאנס, אך במקרה זה אני פטור מכך, שהרי **בספרי הבנק עצמו**, רשום שההלוואה שנטלתי הושקעה במניות שנפלו, והרי זו **הודאת בעל דין** שכך אירע, וכאשר המשקיע בעצמו מודע למקרה האונס אינו זקוק לעדים [ראוי לציין, כי במאמר זה פורטו סעיפיו העיקריים של "היתר עסקה", אך פרטים וסעיפים נוספים, משתנים בהתאם לאופייה של כל עסקה].

נפש מיוחדים כדי להתמודד גם עם מצבים קשים. יהודי שמקפיד על קביעת עיתים לתורה, זוכה מידי פעם תוך כדי הלימוד, לגלות את הכוחות הפנימיים שבו, ובגופו נסכים תעצומות נפש ורוח להמשיך ולהוסיף חיילים לתורה מתוך שמחה וחדווה.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. סקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

לעילוי נשמת

ר' **משה יהודה ברלינר** ז"ל

ב"ר ישראל ז"ל נלב"ע כ"ז בחשוון תשמ"ט

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **אריה לייב יעקובסון** ז"ל

ב"ר יעקב ז"ל נלב"ע ל' בחשוון תשס"ג

תנצב"ה

הונצח ע"י התנו ובתו

הר"ר אשר ולא **ציגלאוב** שיחיו - חיפה

לעילוי נשמת

הר"ר **נחמיה פרידר** ז"ל ב"ר ישראל צבי ז"ל

נלב"ע כ"ה בחשוון תש"ס **תנצב"ה**

הונצח ע"י בניו ידידינו ר' יהודה פרידר ה"ו - ר"ג ור' ישראל פרידר ה"ו - גבעת שמואל

נר ה' נשמת אדם

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר בכל יום משנה אחת הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!

חייג עכשיו: 3029*

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

